

um eignum gerðarpola til tryggingar framangreindri útsvars-skuld auk dráttarvaxta og alls kostnaðar áfallins og áfallandi, allt að geymdum betra rétti sérhvers þriðja manns.

Brýndi fógeti þá fyrir mættum að tilkynna gerðarpola lög-takið og að eigi mætti ráðstafa hinu lögtekna á nokkurn hátt, er færi í bág við gerð þessa, að viðlagðri hegningarábyrgð.

Upplesið, játað rétt bókað.

Gerðinni, sem að nokkru reyndist árangurslaus, lokið.

Föstudaginn 5. október 1962.

Nr. 72/1962. **Anton Högnason** (Kristinn Gunnarsson hrl.)
gegn

fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Sigurgeir Sigurjónsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Fébotamál.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur, að fengnu áfrýjunarleyfi 30. apríl 1962, skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 15. maí 1962. Hefur hann fengið gjafsókn fyrir Hæstarétti. Kröfur hans eru þær, að stefnda verði dæmt að greiða honum kr. 140.-440.00 ásamt 7% ársvöxtum frá 14. maí 1958 til 22. febrúar 1960, 10% ársvöxtum frá þeim degi til 29. desember s. á. og 8% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags og svo málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, þ. á m. málflutningslaun skipaðs talsmanns hans í héraði og skipaðs talsmanns hans í Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að héraðsdómurinn verði staðfestur og áfrýjanda verði dæmt að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Vitnaskýrslur eru ósamhljóða um, hvort áfengisáhrif hafi mátt sjá á áfrýjanda fyrstu tímana eftir hádegi hinn 12. nóvember 1957. Í dómi 15. október 1958 taldi Hæstiréttur því eigi sannaða sök á hendur áfrýjanda um brot gegn

áfengislögum, bifreiða- og umferðarlögum árdegis nefndan dag. Nú sækir áfrýjandi ríkissjóð til greiðslu skaða- og miskabóta vegna refsídóms sakadóms Reykjavíkur og ökuleyfissviptingar. En hér er það í efnum, að áfrýjandi réð sjálfum sér á hendur rannsókn þá, sem leiddi til máls ákærvaldsins, með því að kveðja til lögreglumenn, þá er starfsstúlka í Sundhöll Reykjavíkur laust eftir hádegi 12. nóvember 1957 brigzlaði honum um áfengisáhrif og synjaði honum aðgangs að sundlauginni, og þrátt fyrir kvaðningu sína á lögreglu skoraðist áfrýjandi algerlega, þá er á hólminn kom, undan því að ganga undir öndunarpróf og láta framkvæma rannsókn á því, hvort áfengi fundist í blóði hans. Hafa sönnur því eigi verið leiddar að því, að hann sé saklaus af hegðun þeirri, sem ákærvaldið sótti hann til sakar fyrir. Geymir þannig hvorki 153. gr., önnur ákvæði XVIII. kafla laga nr. 27/1951, sbr. nú lög nr. 82/1961, né loks aðrar réttarreglur heimild, sem á verði reistur fóbótaréttur áfrýjanda vegna refsídóms sakadóms Reykjavíkur og ökuleyfissviptingar. Samkvæmt þessu ber að staðfesta héraðsdóminn í máli þessu.

Eftir atvikum þykir rétt, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, sem ákveðst kr. 5000.00.

Málflutningslaun skipaðs talsmanns áfrýjanda fyrir héraðsdómi, kr. 5000.00, og málflutningslaun talsmanns hans fyrir Hæstarétti, kr. 5000.00, greiðist úr ríkissjóði.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Anton Högnason, greiði stefnda, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 5000.00.

Málflutningslaun skipaðs talsmanns áfrýjanda í héraði, Guðlaugs Einarssonar héraðsdómslögmanns, kr. 5000.00, og málflutningslaun skipaðs talsmanns hans fyrir Hæstarétti, Kristins Gunnarssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 5000.00, greiðist úr ríkissjóði.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 16. desember 1960.

Mál þetta, sem tekið var til dóms í dag, höfðaði Anton Högnason bifreiðarstjóri, Hagamel 28 hér í borg, gegn dómsmálaráðherra f. h. ríkisvaldsins og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs með stefnu, sem birt var 21. marz 1959. Krefst stefnandi bóta fyrir fjártjón og miska af völdum refsidóms og ökuleyfissviptingar í sakadómi Reykjavíkur, en hann var síðar sýknaður í Hæstarétti af kröfum ákæruvaldsins. Við meðferð málsins hefur kröfum stefnanda verið breytt nokkuð. Við munnlegan flutning var krafizt bóta, að fjárhæð kr. 140.440.00, úr hendi fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, svo og 7% vaxta af þeirri fjárhæð frá 14. maí 1958 til 22. febrúar 1960, en 10% vaxta p. a. frá þeim degi til greiðsludags. Í stefnu hafði verið krafizt 7% vaxta p. a. frá 14. maí 1958 til greiðsludags. Dómsmálaráðuneytið hefur veitt stefnanda gjafsókn í máli þessu, og samkvæmt fyrirmælum ráðherra hefur verið krafizt málskostnaðar til handa stefnanda, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál. Upphæðin er lögð undir mat dómsins.

Af hálfu fjármálaráðherra er aðallega krafizt sýknu og málskostnaðar að mati dómsins, en til vara lækkunar upphæða og málskostnaðar.

Ekki eru gerðar kröfur á hendur dómsmálaráðherra f. h. ríkisvaldsins, og ekki gerir ráðherrann kröfur í málinu.

Málavextir eru þessir: Aðfaranótt þriðjudagsins 12. nóvember 1957, um miðnætti, steig stefnandi upp í bifreið hér í borg og dvaldist í henni í um 3 klst. að eigin sögn. Bifreiðinni var á þessum tíma ekið um borgina, og gerði það stúlka nokkur. Farþegar auk stefnanda voru þrír karlmenn. Stefnandi kveðst hafa verið algáður, þegar hann steig upp í bifreiðina, en í henni neytti hann áfengis, og kvaðst hann hafa verið nokkuð undir áhrifum þess, þegar hann fór úr bifreiðinni. Þá segist hann hafa drukkið vínblöndu, eftir að hann fór úr bifreiðinni. Hann kveðst hafa gengið til náða um fjögurleytið um morguninn.

Stefnandi kveðst hafa vaknað á tíunda tímanum og þá hafa ekið í bifreið sinni til eins þeirra manna, Jóhannesar Péturssonar, sem hann hafði verið með nóttina áður. Síðan ók stefnandi Jóhannesi til Elfars Magnússonar, annars félaga síns frá

því um nóttina, og fóru þeir þremmingarnir um hádegisbilið í Sundhöll Reykjavíkur. Fram er komið, að stefnandi færði félögum sínum hvítvínsflösku, sem þeir drukku úr, en ekki kveðst stefnandi sjálfur hafa neytt vins, eftir að hann vaknaði um morguninn, og þeir Jóhannes og Elfar segjast ekki hafa orðið slíks varir.

Þeir félagar tóku sér það í sundhöllinni. Síðan það stefnandi um sundskýlur handa þeim, en þeirri bón var synjað á þeim grundvelli, að stefnandi væri ölvaður. Stefnandi hringdi í lögregluna til að fá leiðréttingu á þessum áburði, að því er hann sjálfur segir. Komu tveir lögregluþjónar á vettvang, og varð það úr, að stefnandi fór með þeim á lögreglustöðina. Gekk hann þar fyrir Pálma Jónsson varðstjóra. Neitaði stefnandi við þetta tækifæri eindregið að blása í belg, sem sýnir, hvort sá, sem það gerir, hefur nýlega neytt áfengis. Einnig neitaði stefnandi að láta taka sér blóð til rannsóknar.

Þeir Jóhannes og Elfar hafa báðir borið, að þeir hafi ekki séð áfengisáhrif á stefnanda þennan morgun. Tvær af starfstúlkum sundhallarinnar og umsjónarmaður þar töldu fyrir dómi, að stefnandi hefði verið undir áhrifum áfengis, og sögðust hafa fundið áfengisþef af stefnanda. Stúlkurnar sögðu einnig, að framkoma hans hefði verið óeðlileg. Tveir þaðverðir í sundhöllinni, sem munu hafa haft samskipti við stefnanda í umrætt sinn, hafa hins vegar borið, að þeir hafi ekki fundið af honum áfengisþef. Annar kvaðst ekki hafa tekið eftir því, hvort stefnandi væri undir áhrifum áfengis, en tók síðar fram, að það væri álit sitt, að stefnandi hefði fundið til áfengisáhrifa. Hinn vörðurinn kvaðst ekki hafa tekið eftir neinu í fari stefnanda, sem bent gæti til þess, að hann væri undir áhrifum áfengis.

Lögregluþjónarnir tveir, sem áður eru nefndir, kváðust ekki hafa greint merki áfengisáhrifa á stefnanda, og hið sama bar varðstjórinn. Hann tók þó fram, að stefnandi hafi virzt æstur í framkomu.

Með ákæruskjali, sem dagsett var 24. febrúar 1958, var höfð að opinbert mál gegn stefnanda fyrir að hafa þriðjudagsmorguninn 12. nóvember ekið bifreið, eins og fyrr er frá greint, þótt hann væri undir áhrifum áfengis eða svo miður sín sökum undanfarandi áfengisneyzlu, að hann gat eigi stjórnað bifreiðinni á tryggilegan hátt.

Dómur í málinu var kveðinn upp í sakadómi Reykjavíkur 14. maí 1958. Þar segir m. a.:

„Ekki þykir nægilega sannað með vætti vitna, sem að framan eru rakin, að ákærði hafi verið með áhrifum áfengis við aksturinn í umrætt skipti. Ber því að sýkna ákærða af broti á 1. mgr. 24. gr., sbr. 45. gr. áfengislaga nr. 58/1954, 2. mgr. 4. gr., sbr. 14. gr. umferðarlaga nr. 24/1941 og 1. mgr. 23. gr. sbr. 38. gr. bifreiðalaga nr. 23/1941.

Með eigin frásögn ákærða um áfengisneyzlu sína umrædda nótt og synjun hans um öndunarpróf og blóðtöku til alkóhól-ákvörðunar og með hliðsjón af framburðum vitnanna Lilju Kristinsdóttur, Huldu Kristinsdóttur og Bergsveins Jónssonar þykir ljóst, að ákærði hafi verið svo á sig kominn, vegna undanfarandi neyzlu áfengis, að akstur hans varði við 3. mgr. 23. gr., sbr. 38. gr. bifreiðalaga nr. 23/1941.

Refsing ákærða telst hæfilega ákveðin 1500.00 króna sekt til ríkissjóðs, og komi 10 daga varðhald í stað sektarinnar, verði hún ekki greidd innan 4 vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákærði skal sviptur ökuleyfi sínu samkvæmt 1. mgr. 39. gr. bifreiðalaga nr. 23/1941 4 mánuði frá birtingu dómsins.“

Dómi þessum var áfrýjað. Hæstaréttardómur í málinu var kveðinn upp 15. október 1958. Þar er tekið fram, að ekki sé fram komið, að stjórn stefnanda á bifreiðinni hafi í neinu verið áfátt hinn umrædda morgun. Síðan eru raktir framburðir vitna úr starfslíði sundhallarinnar og framburðir lögregluþjónanna tveggja og varðstjórans, sem áður er um getið. Síðan segir í dómi Hæstaréttar: „Að svo vöxnu máli þykja nægar sannanir eigi komnar fram um sekt ákærða. Ber því að sýkna ákærða af kröfum ákæruvaldsins og leggja allan sakarkostnað í héraði og fyrir Hæstarétti á ríkissjóð“

Einn af dómendum, Jón Ásbjörnsson hæstaréttardómari, greiddi sératkvæði. Segir þar m. a., að ákærði hafi eigi notið nema um 5 klst. svefns um nóttina. Þá er málavöxtum lýst frekar og m. a. tekið fram, að stefnandi muni hafa verið á lögreglustöðinni kl. 1—2 síðdegis. Þá segir í sératkvæði Jóns Ásbjörnssonar:

„Fallast má á það með héraðsdómara, að eigi sé nægilega sannað, að ákærði hafi verið með áhrifum áfengis, svo að varði við 1. mgr. 23. gr. laga nr. 23/1941, 2. mgr. 4. gr. laga nr. 24/1941 og 1. málsg. 24. gr. laga nr. 58/1954, er hann hóf að aka bifreið sinni um kl. 9.00 eða á tíunda tímanum að morgni 12. nóvember 1957. Á hinn bóginn lít ég svo á, að skýrslur ákærða og félaga hans um áfengisdrykkju hans fram eftir nóttunni

og vætti starfsfólks sundhallarinnar, sem að framan var greint, veiti nægar sannanir fyrir því, að ákærði hafi þá verið svo miður sín vegna undanfarinnar neyzlu áfengis og, eins og á stóð, ónógs svefns um nóttina, að akstur hans varði við 3. málsgr. 23. gr. laga nr. 23/1941. Tel ég vætti lögregluþjóna þeirra, er komu á vettvang 3—4 klukkustundum, eftir að ákærði hóf aksturinn, ekki nægja til að hnekkja því, enda styrkir synjun hans um nánari rannsókn líkur gegn honum.

Refsingu ákærða tel ég hæfilega ákveðna kr. 1000.00 sekt til ríkissjóðs, en til vara 6 daga varðhald.

Eigi virðist næg ástæða til að svipta ákærða rétti til bifreiðar-aksturs.“

Því er ómótmælt haldið fram af hálfu stefnanda, að dómarrinn hafi við uppkvaðningu héraðsdómsins tekið ökuskírteini hans í sínar vörzlur og hafi stefnandi ekki fengið það aftur fyrr en 2. október 1958.

Hinn 21. október 1958 ritaði lögmaður stefnanda dómsmálaráðherra bréf. Segir þar m. a., að stefnandi muni hafa uppi skaðabótakröfur á hendur dómsmálaráðherra f. h. ríkisvaldsins samkvæmt ákvæðum XVIII. kafla laga um meðferð opinberra mála. Jafnframt er spurzt fyrir um, hvort ráðherrann óski samkomulagsviðræðna um bótakröfurnar. Með bréfi, dagsettu 27. október 1958, tók ráðuneytið fram, að það geti ekki fallizt á að greiða skaðabætur án undangengins dóms. Lögmaðurinn ritaði þá bréf til Dómsmálaráðuneytisins, dags. 1. desember 1958, og er þar óskað gjafsóknar. Var hún veitt með bréfi 2. janúar 1959. Stefna í málinu var út gefin 17. marz 1959, en hinn 21. s. m. ritaði dómsmálaráðherra á hana f. h. beggja hinna stefndu, að hún væri honum nægilega birt.

Kröfur stefnanda eru þessar:

1. Áætlað atvinnutjón í fjóra mánuði	kr. 40.000.00
2. Greitt gjald til Samvinnufél. Hreyfils fyrir fjóra mánuði	— 1.440.00
3. Miskabætur o. fl. samkvæmt ákvæðum XVIII. kafla laga nr. 27/1951 og ákvæðum refsilaga o. s. frv.	— 99.000.00

Samtals kr. 140.440.00

Í málinu hafa verið lögð fram þrjú skattaframtöl stefnanda, fyrir árin 1956, 1957 og 1959.

Málsástæður þær, sem hafðar hafa verið uppi af hálfu aðilja, eru þessar:

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að skv. XVIII. kafla laga nr. 27/1951, fyrst og fremst 153. gr., eigi stefnandi rétt til bóta þeirra, sem krafizt er. Þá er því haldið fram, að stefnandi hafi saklaus hlotið refsidóm. Sé sýknudómur Hæstaréttar raunar einn nægilegur til, að uppfyllt sé það skilyrði um sakleysi, sem sett er í fyrrgreindri lagagrein.

Um einstaka kröfuliði er það tekið fram af hálfu stefnanda, að hann sé atvinnubifreiðarstjóri, sem ekki hafi sérmenntun til annarra starfa. Hann hafi verið sviptur ökuréttindum þann árstíma, er atvinna í stétt hans sé arðvænlegust, og hafi hann ekki stundað aðra vinnu þessa fjóra mánuði. Þá er því haldið fram, að hann hafi orðið að greiða fé það, sem kafið er um í 2. tl., til að halda réttindum á bifreiðastöð sinni. Loks er því haldið fram, að stefnandi hafi vegna dómsins í sakadómi orðið fyrir margvíslegum miska, ærutjóni og röskun á stöðu og högum.

Af hálfu stefndu er því haldið fram, að ákvæði XVIII. kafla laga nr. 27/1951 eigi ekki hér við. Hljóti ríkisvaldinu að vera heimilt bótalaust að halda uppi lögum og réttargæzlu, svo fremi að farið sé að lögum, ella myndu heftar um of aðgerðir þjóðfélagsins í baráttunni við þá, sem lögin brjóta. Í þessu máli sé því ekki haldið fram, að opinberir starfsmenn hafi farið út fyrir starfssvið sitt eða framið afglöp af ásetningi eða gáleysi. Þá séu bótakröfur sem þessi jafnan því skilyrði bundnar, að líkur séu framkomnar um sakleysi þess, er bóta krefst. Svo sé ekki hér, þar sem stefnandi hafi verið sýknaður sökum sannanaskorts.

Varakrafan um lækkun upphæða er studd þeim rökum, að áætlunin um 10.000.00 kr. mánaðartekjur fái ekki staðizt. Eftir þeim skattframtölum, sem lögð hafa verið fram, virðast meðaltekjur hans á mánuði nema kr. 4.300.00. Sé tjónið því í mesta lagi kr. 17.200.00. Sú upphæð sé þó of há. Í greinargerð var því haldið fram, að stefnandi hefði haft tekjur þann tíma, er hann hafði ekki ökuréttindi. Var réttur áskilinn til að athuga þetta atriði nánar, en ekkert kom þó fram frekar hér að lútandi. Tölul. 2 var mótmælt á þeim grundvelli, að alger óþarfi hefði verið fyrir stefnanda að greiða gjald þetta. Þá var 3. tl. mótmælt sem of háum og vaxtakröfum mótmælt.

Skoðun dómarans er þessi: Ekki verður séð, að stefnanda verði dæmdar bætur eftir öðrum réttarreglum en þeim, sem koma fram í XVIII. kafla laga nr. 27/1951. 153. gr. laganna

fjallar m. a. um bætur til þeirra, sem hlotið hafa refsíðóm, eins og er um stefnanda. Hins vegar er það skilyrði sett fyrir bót-um eftir þessari lagagrein, að það verði ljóst, að sá, er bóta krefst, hafi verið saklaus. Hér virðist við það miðað, að sakleysi manns sé sannað, og á greinin því ekki beinlínis við í máli þessu, þar eð ekki verður talið, að slík sönnun sé fram komin. Þess er hins vegar að geta, að það er sýnilega tilgangur löggjafans, að bótaréttur sé rýmri, þegar um er að ræða refsíðóm, refsingu eða eignaupptöku (sbr. 153. gr.), en í sambandi við atvik þau, sem talin eru í 151. og 152. gr. Er ekki heimilt að draga af 153. gr. þá gagnályktun, að ekki geti komið til bóta vegna refsíðóms nema sakleysi sé sannað.

Af greinargerð þeirri, sem lögð var fyrir Alþingi með frumvarpi til laga um meðferð opinberra mála, sést, þar sem rætt er um ákvæði þess kafla, sem hér er til athugunar, að ætlunin hefur verið, að í þeim fælist viðtækur bótaréttur. Þegar þess er gætt og virtar eru meginreglur þær, sem fram koma í XVIII. kafla laga nr. 27/1951, er vafalaust, að til bóta getur komið, þegar svo stendur á, að sönnunaratríði hafa verið metin með öðrum hætti í Hæstarétti en í héraði. Verður því ekki fallið á það með stefnda, að sýkna beri hann af þeirri ástæðu, að ekki sé um það að ræða í máli þessu, að opinberir starfsmenn hafi farið út fyrir starfssvið sitt eða framið afglöp af ásetningi eða gáleysi.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram sem fyrr greinir, að sýknudómur Hæstaréttar veiti rétt til bóta, án þess að meta eigi það sjálfstætt hér í dómi, hvort fremur megi telja stefnanda sýknan en sekan af þeirri háttsemi, sem honum var dæmt áfall fyrir í sakadómi. Ekki verður séð, að þessi skoðun eigi sér stöð í XVIII. kafla laga nr. 27/1951, — 2. tl. 1. mgr. 150. gr. laganna sýnir, að svo er ekki. Þess er og að geta, að undantekningar þær, sem greindar eru í 152.—153. gr. laganna frá skilyrðum þeim, sem í 2. tl. 1. mgr. 150. gr. eru sett fyrir því, að bótakröfu megi taka til greina, geta hvorki beint eða óbeint átt við í þessu máli. Reglan í 2. tl. 1. mgr. 150. gr. er náskyld reglu, sem var í 1. mgr. 1. gr. laga nr. 28/1893, og eru forðæmi frá gildistíð þeirra laga til stuðnings þeirri niðurstöðu, sem hér hefur orðið.

Samkvæmt framansögðu verður að meta, hvort fremur megi telja stefnda líklegan til að vera sýknan en sekan af þeirri háttsemi, sem hann var í sakadómi talinn sekur um.

Taka virðist eiga tillit til þessa: Stefnandi skýrir sjálfur svo frá, að hann hafi gengið ölvaður til hvílu um kl. 4 að morgni, en risið úr rekkju, þegar hann hafði sofið um 5 klst. Hann hóf þá bifreiðarakstur, þó ekki í atvinnuskyni, þótt hann væri atvinnubifreiðarstjóri, heldur ók hann á fund kunningja sinna. Virðast gerðir hans þennan morgun benda til, að hann hafi viljað ná sér eftir gleðskapinn nóttina áður. Framkoma stefnanda í Sundhöll Reykjavíkur og við varðstjóra lögreglunnar um og eftir hádegi verður og teljast óeðlileg. Þegar þessa er gætt svo og þess, að af orðalagi sýknudóms Hæstaréttar sést, að niðurstaða hans hefur ráðizt af sannanaskorti, verður ekki talið, að stefnandi sé fremur líklegur til að vera sýkn en sekur af að hafa brotið 23. gr. laga nr. 23/1941. — Verða honum því ekki dæmdar bætur vegna refsídómsins almennt, sbr. 2. tl. 1. mgr. laga nr. 27/1951.

Hins vegar þykir verða að athuga það sérstaklega, hvort hér í dómi verði tekið til úrlausnar, hvort sú ákvörðun dómarans í sakadómi að svipta stefnanda ökuleyfi, geti orðið grundvöllur bóta. Það var regla, sem studdist við fordæmi, að heimilt væri að beita 1. mgr. 39. gr. laga nr. 23/1941, ef brotið var gegn 3. mgr. 23. gr. sömu laga. Verður ekki séð, að heimild sé í íslenskum lögum til að dæma stefnanda bætur vegna ökuleyfissviptingarinnar sérstaklega.

Niðurstaða máls þessa verður þá sú, að stefndi verður sýknður af kröfum stefnanda.

Rétt er, að málskostnaður falli niður.

Þór Vilhjálmsson, fulltrúi borgardómara, kvað upp dóm þenna.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Antons Högnasonar, í máli þessu. Málskostnaður falli niður.
